

LIIKUMA
KUTSUV KOOL

Liikuma kutsuvate koolide eneseanalüüs (KENA)

**2023/2024
õppeaasta raport**

TÜ sporditeaduste ja füsioteraapia instituut
Tartu 2024

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

TARTU ÜLIKOOL

TARTU ÜLIKOOL
liikumislabor

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
Metoodika.....	6
Valdkondade keskmised tulemused.....	7
Meeskond, koostöö ja võrgustik.....	7
Kooliruum ja kooliõu.....	9
Aktiivne vahetund.....	10
Aktiivne ainetund.....	11
Liikumisõpetus ja huviringid.....	12
Aktiivne koolitee.....	13
Kokkuvõte.....	15
Summary.....	17

Sissejuhatus

Alates 2018. aastast on programmiga „Liikuma Kutsuv Kool“ liitunud koolid täitnud kooli arengut ning eneseanalüüsi toetatavat tööriista „Liikuma Kutsuva Kooli eneseanalüüs“ ehk KENA. KENA annab hea ja realistliku ülevaate kooli hetkeolukorrast ja aitab kavandada teekonda Liikuma Kutsuvaks Kooliks. Muutused võtavad aega. KENA võimaldab toimunud muutusi hinnata ja tulevastele suunda valida.

TÜ liikumislabori jaoks on KENA võimalus näha võrgustiku üldiseid arengusuundi: millistes valdkondades toimuvad arengud ja millised vajaksid enam tuge. Iga kooli täidetud KENA aitab kaasa Liikuma Kutsuva Kooli programmi arengule ja koolidele väljakutsete korral paremini abiks olemisele.

Antud tööriista eesmärk on aidata koolidel:

- Saada süsteemine ülevaade Liikuma Kutsuva Kooli põhimõtteid toetavatest tegevustest,
- planeerida liikumist toetavaid tegevusi,
- jälgida muutusi ajas.

KENA täitmist ning analüüsi tegemist võiks eest vedada kooli LKK meeskond. KENA võib täita ka väiksemate plokkide haaval, kutsudes iga ploki juurde kaasa mõtlema olulised osapooled (nt õpilased, erinevad aineõpetajad, lapsevanemad jms).

Viie aasta jooksul on KENA sisu ja sellega seotud tingimusi koolidele vastavalt katsetamise käigus saadud tagasisidele mitmeid kordi kohandatud ja täiendatud. KENA veebilahenduse piloteerimist alustati 2018. aastal, kui analüüsi täitsid värskest LKK võrgustikuga liitunud koolid (n=24, 80% toona liitunud koolidest). Piloteerimine jätkus 2019. aastal, mil KENA paluti täita kõigil võrgustikuga liitunud koolidel (n=78) ning osales 42 kooli ehk 54% võrgustiku koolidest. 14 kooli täitis KENA nii 2018. kui ka 2019. aastal. 2020. aastaks oli võrgustikuga liitunud 110 kooli, millest KENA täitmises osales 74 ehk 67 protsenti. Neist 41 kooli täitis vana ja 33 kooli uut KENA versiooni. Kõigil kolme aastal esitas KENA 10 kooli ning kahel aastal 25 kooli. 2021. aastast otsustati üle minna õppeaastapõhisele KENA täitmisele. 2021/2022. õa lõpuks oli Liikuma Kutsuva Kooli võrgustikuga liitunud 179 kooli ning KENA täitis 122 kooli (68,2% võrgustiku koolidest). 2022/2023. õppeaasta jooksul liitus Liikuma Kutsuva Kooli võrgustikuga 21 kooli, seega oli õppeaasta lõpuks võrgustikus 200 kooli ning KENA täitis neist 129 kooli (64,5% võrgustiku koolidest). Järgneva aasta jooksul (õppeaasta 2023/2024) liitus võrgustikuga 18 uut kooli, seega oli õppeaasta lõpuks võrgustikus 218 kooli. KENA täitis antud õppeaastal 132 kooli ehk 61% võrgustiku koolidest.

Peamine KENA täitmise periood on kevad (aprill–juuni), mis võimaldab tööriista kasutada abivahendina kevadel koostatavates tegevuskavades. Kuni 2023/2024 õppeaasta lõpuni täitsid uued koolid KENA kohe võrgustikuga liitumisel, kuidas 2024/2025 õppeaastast alates täidavad uued koolid KENA peale ideeseminaril osalemist.

2020. aastal toimus KENA põhjalik arendus ja uuendus, mille tulemusena:

- muutusid ning lisandusid küsimused igas valdkonnas;
- lisandus liikumisõpetuse (kehalise kasvatuse) valdkond;
- senine kolmepalline vastamisskaala asendati kuuepallisega. Uus skaala võimaldab hinnata iga eesmärgi puhul kooli liikumist eesmärgi poole. „1“ näitab, et kool on alles alustamas teekonda eesmärgi saavutamise poole (ei ole üldse nõus väitega) ja „6“ märgib, et kool on eesmärgile päris lähedal või selle saavutanud (olete väitega täiesti nõus).
- lisandus võimalus vastata eraldi I, II, III kooliastme ja gümnaasiumi kohta nende väidete juures, kus vastused võivad kooliastmeti erineda;
- toodi selgemalt välja eneseanalüüsi sammud ja KENA seostatavus Liikuma Kutsuva Kooli tegevuskavaga.

Alates 2020. aastast täidavad kõik koolid KENA uut versiooni ning LKK tegevusele tuginedes on KENAs sõnastatud kaugemad sihid ehk eesmärgid kuues valdkonnas:

- 1) meeskond, koostöö ja võrgustik (15 väidet),
- 2) kooliruum ja- õu (6 väidet),
- 3) aktiivne vahetund (11 väidet),
- 4) aktiivne ainetund (5 väidet),
- 5) liikumisõpetus (kehaline kasvatus) (8 väidet),
- 6) aktiivne koolitee (10 väidet).

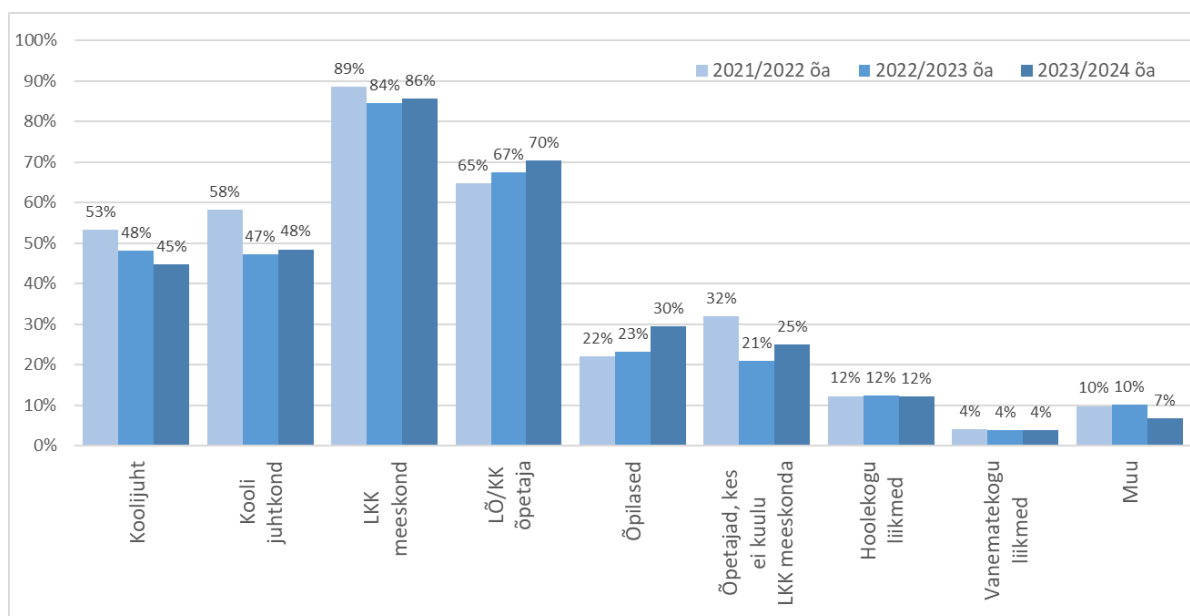
Aastatel 2022–2023 töötasid Tervise Arengu Instituut ja Tartu Ülikooli liikumislabor LKK KENA põhjal välja töövahendi „Lasteaia liikumisvaldkonna hindamine“, mis on suunatud kõigile koolieelsetele lasteasutustele. Õppeaastal 2023/2024 alustati gümnaasiumite KENA arendamist ning hetkel on käimas antud KENA piloteerimisfaas.

Liikuma Kutsuva Kooli eneseanalüüsi ehk KENA valdkonnad:

Joonis 1. Liikuma Kutsuva Kooli mudel

Koolidel soovitatakse KENA täitmisse kaasata lisaks LKK meeskonnale ka teisi osapooli nagu õpilased, liikumisõpetuse õpetajad, juhtkond jt. Kaasatuse võrdlus kolme õppeaasta lõikes on toodud joonisel 2. Endiselt osalevad KENA täitmisel kõige enam LKK meeskonna liikmed – seda 86% KENA täitnud koolides. Nagu ka eelmine õppeaasta on ka sellel õppeaastal suurenenud liikumisõpetuse/kehalise kasvatusõpetajate kaasatus, kus 70% KENA täitnud koolidest osales LÕ/kehalise kasvatusõpetaja. Kui kooli juhtkonna kaasamine on jäänud võrreldes eelmise õppeaastaga samal tasemele (48% 2023/24 õa vs 87% 2022/23 õa), siis kahjuks on koolijuhi osalemine KENA täitmisel veelgi langenud (45% 2023/24 õa vs 48% 2022/23 õa). Võrreldes eelmise õppeaastaga on aga suurenenud õpilaste kaasatus (30% 2023/24 õa vs 23% 2022/23 õa) ning nende õpetajate kaasatus, kes ei kuulu LKK meeskonda (25% 2023/24 õa vs 21% 2022/23 õa). Jätkuvalt on kõige vähem kaasatud vanematekogu (4% koolides) ja hoolekogu liikmeid (12% koolides), mis on sarnane eelmiste õppeaastatega.

Joonis 2. KENA täitmisse kaasatud osapooled.

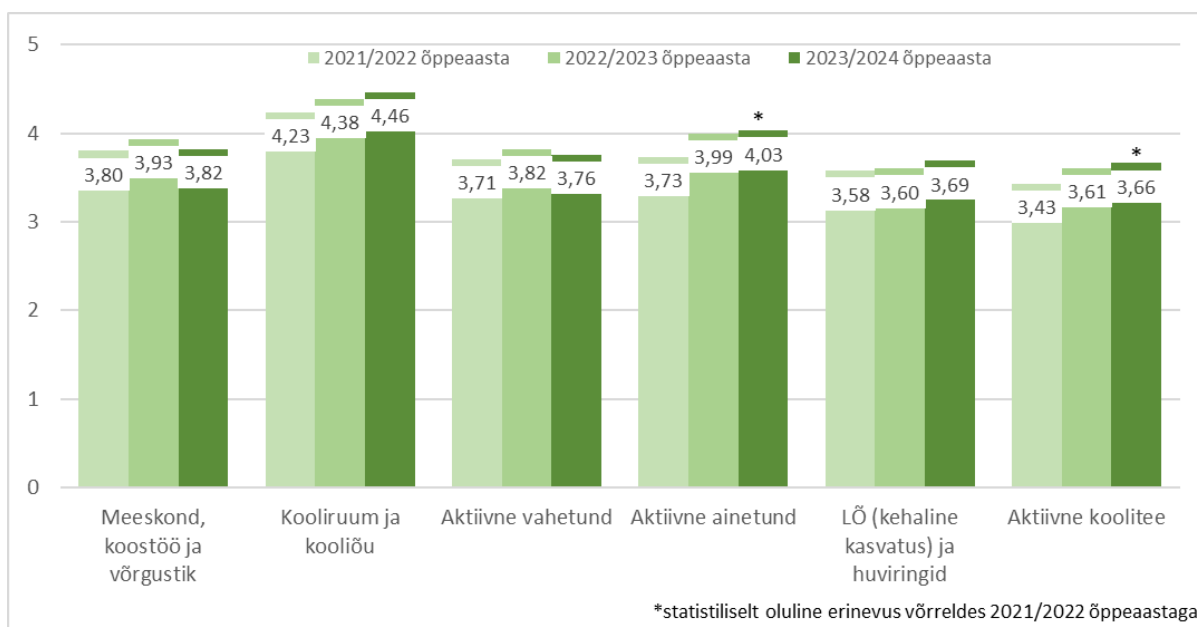
Metoodika

Raporti eesmärk on analüüsida Liikuma Kutsuva Kooli võrgustikku kuuluvate koolide eneseanalüüsi tulemusi. 2023/2024. õppeaastal täitis KENA 132 kooli 218-st seni liitunud koolist (61%). Tulemused on esitatud valdkonnablokkide kaupa. Võrreldud on 2023/2024 õppeaasta iga valdkonna keskmist ja iga üksikküsimuse keskmist tulemust kahe eelmise õppeaasta KENA tulemustega, kasutades selleks ühefaktorilist dispersioonanalüüsi. Olulisuse nivooks võeti $p < 0,05$.

Tulemuste esitamisel on kasutatud värviskaalat, mis põhineb valgusfoori põhimõttel: mida rohelisemat värvi on tulemus, seda parem see on, ning vastupidi, mida punasem on tulemus, seda kehvem see on.

Valdkondade keskmised tulemused

Kuue valdkonna keskmised tulemused 2023/2024 ning kahel eelneval õppeaastal on esitatud joonisel 3. Võrreldes eelmiste õppeaastatega on märgata neljas valdkonnas väikest keskmise hinde tõusu ning kahes valdkonnas on toimunud keskmise hinde langus. Võrreldes 2021/2022 õppeaastaga on 2023/2024 õppeaastal statistiliselt oluliselt suurenenud valdkondade „Aktiivne vahetund“ ($p=0,048$) ning „Aktiivne koolitee“ ($p=0,045$) keskmine hinne, samas ei ole muutused võrreldes eelmise õppeaastaga statistiliselt oluliselt erinevad. Jätakuvalt on kõige kõrgemalt hinnatud valdkond „Kooliruum ja kooliõu“ ning kõige madalama keskmise hinde on saanud „Liikumisõpetuse (kehalise kasvatus) ja huviringide“ ning „Aktiivse koolitee“ valdkonnad.

Joonis 3. Valdkondade keskmised tulemused 2021/2022, 2022/2023 ning 2023/2024 õppeaastal.

Meeskond, koostöö ja võrgustik

Enamiku „**Meeskonna, koostöö ja võrgustiku**“ üksiküsimuste puhul (Tabel 1) on märgata keskmise hinde kerget langust, kuigi muutused ei ole statistiliselt olulised ($p \geq 0,193$). Küsimuse puhul „Õpetajatele jt koolipere liikmetele on loodud võimalused osaleda LKK võrgustiku tegevustes“ on jäänud keskmine hinne sarnaseks ning küsimuse puhul „Lapsevanemad suhtuvad igati positiivselt sellesse, et tegu on Liikuma Kutsuva Kooliga“ on näha keskmise hinde paranemist, kuigi muutus ei ole statistiliselt oluline võrreldes 2022/2023 õppeaastaga ($p=0,402$).

2023/2024 õppeaastal on sarnaselt eelnevate õppeaastatega kõige kõrgemalt hinnatud **koolijuhi toetust LKK tegevustele** (keskmine hinne 5,04) ja **õpetajatele ja koolipere liikmetele loodud võimalusi osaleda LKK võrgustiku tegevustes** (keskmine hinne 5,00). Lisaks on hinnatud kõrgelt ka lapsevanemate positiivset suhtumist Liikuma Kutsuva Kooli programmis osalemisse (keskmine hinne 4,87). Kuigi kõrgelt on hinnatud ka **LKK meeskonna olemasolu**, siis võrreldes eelmiste õppeaastatega on antud keskmine hinne alanenud.

Endiselt on selgelt kõige madalama hinnanguga **partnerkoolide olemasolu**, mis võrreldes eelmise õppeaastaga on langenud veelgi (keskmine hinne 2023/2024 õa-l 2,18 ja 2022/2023 õa-l 2,39). Madal on ka hinnang Liikuma Kutsuva Kooli Facebooki grupis kogemuste jagamisele (keskmine hinne 2023/2024 õa-l 2,70 ja 2022/2023 õa-l 2,97) ning lapsevanemate panusele õpilaste liikumisvõimaluste arendamisse (keskmine hinne 2023/2024 õa-l 2,98 ja 2022/2023. õa-l 3,03).

Tabel 1. Valdkonna „Meeskond, koostöö ja võrgustik“ üksikküsimuste hinned 2021/2022, 2022/2023 ja 2023/2024 õppeaastal.

	2021/22	2022/23	2023/24	p-väärtus (22/23 vs 23/24)
„Meeskond, koostöö ja võrgustik“ keskmine	3,80	3,93	3,82	0,299
1. Meie kooli LKK tegevuskava on valminud või valmimas koostöös õpilaste, õpetajate, juhtkonna ja lastevanematega.	3,89	3,78	3,56	0,193
2. Meie koolis on LKK meeskond, kes on valmis tegevusi kavandama ja eest vedama.	4,69	4,76	4,58	0,264
3. Meeskonna töökorraldus on kestlik: eri valdkonnad/rollid on hästi kaetud, ülesanded jagatud, kohtutakse vähemalt korra kuus ja kokku on lepitud nii kohtumiste ajakava kui liikmete vahetumine.	3,13	3,51	3,36	0,363
4. Tunneme, et meie LKK meeskonnal on piisav autoriteet ja head võimalused muutusi ellu viia.	4,17	4,39	4,30	0,572
5. Koolijuht toetab igati LKK tegevusi (nt tunneb huvi, võimaldab ressursse, tunnustab avalikult, teeb vajalikke muudatusi).	5,06	5,17	5,04	0,326
6. Õpilaste roll LKK tegevuste kavandamisel ja elluviimisel on märkimisväärne.	3,54	3,64	3,52	0,432
7. Õpetajatele jt koolipere liikmetele on loodud võimalused osaleda LKK võrgustiku tegevustes (sh koolitustel, seminaridel), mis toetavad liikumise lisamist ainetundidesse ja kogu koolipäeva.	4,90	4,98	5,00	0,913
8. Koolis toetatakse personali liikumisvõimalusi (selleks on eraldatud ressursse ja plaanitud tegevusi, aktiivseid koolipere liikmeid tunnustatakse, juhtkond näitab eeskuju).	4,13	4,43	4,36	0,604
9. LKK võrgustikus on meil partnerkoolid(id), kellega teeme koostööd ka väljaspool LKK ametlikke üritusi.	2,10	2,39	2,18	0,230
10. Meie kooli esindajad osalevad igal võimalusel LKK võrgustiku kohtumistel.	4,07	3,99	3,87	0,534
11. Meie kool jagab vähemalt korra kuus oma kogemusi teistele koolidele võrgustiku Facebooki grupis „Liikuma Kutsuv Kool“ – postitajad on kokku lepitud, postitused on nii õpilaste kui õpetajate tegemistest.	2,79	2,97	2,70	0,195
12. Lapsevanemad suhtuvad igati positiivselt sellesse, et tegu on Liikuma Kutsuva Kooliga.	4,70	4,74	4,87	0,402
13. Lapsevanemad panustavad aktiivselt õpilaste liikumisvõimaluste arendamisse (mõtlevad kaasa, pakuvad ideid ja ressursse, aitavad vabatahtliku tööga, tunnustavad).	2,93	3,03	2,98	0,770
14. Kool saab tuge kohalikult omavalitsuselt nii õpetajate kui õpilaste liikumisvõimaluste arendamiseks; KOV toetab ideede ja ressursidega ning tunnustab.	3,38	3,40	3,26	0,428
15. LKK eesmärgid ja tegevussuunad on kirjas kooli arengukavas.	3,53	3,76	3,75	0,964

Kooliruum ja kooliõu

Enamikes „Kooliruum ja kooliõu“ üksikküsimustes (Tabel 2) on märgata keskmise hinde tõusu, kuigi jällegi ei ole muutused statistiliselt olulised ($p \geq 0,302$). Kõige enam on suurenenud hinne sellele, et I kooliastmes on koolihoovis piisavalt eri tüüpi liikumisvõimalusi pakkuvaid alasid igaks aastaajaks ning neid kasutatakse aktiivselt ($p=0,096$). Samas kui eelmisel õppeaastal paranes oluliselt hinne **õue kasutamine õuesõppetundide läbiviimisel** (keskmise hinne 4,63), siis 2023/2024 õppeaastal on antud hinne jällegi langenud (keskmise hinne 4,48).

Hea on tõdeda, et hinnang sellele, kas **II ja III kooliastmes ning gümnaasiumis õues** on piisavalt **liikumisvõimalusi igaks aastaajaks ning kas neid kasutatakse aktiivselt**, ja kas koolides on piisavalt **väikevahendeid II ja III kooliastmele ning gümnaasiumile**, mida õues aktiivseteks tegevusteks kasutada, on pigem tõusutrendis. Näiteks on hinnang II kooliastme liikumisvõimalust pakkuvate alade kohta läbi kolme õppeaasta tõusnud 4,11-lt 4,29-le. Hinnang väikevahendite olemasolule II kooliastmes on tõusnud 4,21-lt 4,41le ning III kooliastmes ja gümnaasiumis 3,95-lt 4,27-le. Samuti on tõusnud hinnang sellele, et koolihoov pakub nii õpilastele kui õpetajatele mugavaid jalutusradu erinevateks tegevusteks (keskmise hinne 2021/2022 õa-l 4,26 vs keskmise hinne 2023/2024 õa-l 4,70).

Kõige **kõrgemalt** on hinnatud **liikumisvõimalust pakkuvate alade olemasolu I kooliastmele** (keskmise hinne 4,80) ning koolihoovis **jalutusradade olemasolu erinevateks tegevusteks** (keskmise hinne 4,70). Selgelt kõige **madalamalt** on hinnatud **III kooliastmele ja gümnaasiumile pakutavaid liikumisvõimalusi koolihoovis** igaks aastaajaks (keskmise hinne 3,67).

Tabel 2. Valdonna „Kooliruumi ja kooliõu“ üksikküsimuste keskmised hinded 2021/2022, 2022/2023 ja 2023/2024 õppeaastal.

	2021/22	2022/23	2023/24	p-väärtus (22/23 vs 23/24)	
„Kooliruum ja kooliõu“ keskmine	4,23	4,38	4,46	0,641	
16. Enamik kooliruumes sobivad liikumistegevuste läbiviimiseks ainetunnis.	4,45	4,53	4,62	0,551	
17. Kõik liikumiseks sobivad siseruumid on õpilastele vahetunnitegevusteks avatud. Ruume kasutatakse vastavalt kokkulepitud reeglitele ning seal, kus vaja, on olemas ka toimiv järelevalve.	4,40	4,64	4,68	0,808	
18. Õu on aktiivses kasutuses õuesõppetundide läbiviimisel.	4,22	4,63	4,48	0,393	
19. Eri tüüpi liikumisvõimalusi pakkuvaid alasid on õues piisavalt igaks aastaajaks ning neid kasutatakse aktiivselt	I kooliaste	4,58	4,54	4,80	0,096
	II kooliaste	4,11	4,18	4,29	0,509
	III kooliaste/ gümnaasium	3,67	3,65	3,67	0,897
20. On piisavalt erinevaid väikevahendeid (nt palle, hüpitsaid või muid mängu- või spordivahendeid), mida saab õues aktiivseteks tegevusteks kasutada	I kooliaste	4,48	4,62	4,60	0,929
	II kooliaste	4,21	4,39	4,41	0,881
	III kooliaste/ gümnaasium	3,95	4,14	4,27	0,463
21. Õu pakub nii õpilastele kui õpetajatele mugavaid jalutusradu erinevateks tegevusteks (nt vahetunni liikumisminititeks, ainetunni arutlusminutiteks, kõnnikoosolekuteks, arenguestlusteks vmt).	4,26	4,53	4,70	0,302	

Aktiivne vahetund

Kuigi üldiselt on „Aktiivse vahetunni“ üksiküsimustes (Tabel 3) märgata keskmise hinde tõusu, on siiski küsimusi, mille puhul on näha keskmise hinde langust. Märgatavalt on langenud hinnang **mängujuhtide mentori** olemasolule, kus muutus on ka statistiliselt oluline võrreldes eelmise õppeaastaga ($p=0,019$). Langenud ka hinnang **õpilastest mängujuhtide** igapäevasele tegutsemisele koolis ning **uute mängujuhtide leidmisele ja koolitamisele** ($p=0,077$) ning ka **III kooliastme ja gümnaasiumi õpilaste igapäevasele õuevahetunnis käimisele** ($p=0,071$).

Sarnaselt kahe eelmise õppeaastaga on kõige kõrgemalt hinnatud **vähemalt ühe 20 minutit kestva aktiivse vahetunni** olemasolu, kusjuures antud hinnang on võrreldes eelmiste õppeaastatega isegi natuke tõusnud (keskmine hinne 2023/2024 õa-l 4,81 vs 4,70 ja 4,78 vastavalt 2021/2022 ja 2022/2023 õa-l). Kõrgemad hinnangud on saanud ka **I kooliastme osavõtt aktiivse vahetunni tegevustest** (keskmine hinne 5,18) ning **õpilastega on kokkulepped vahetunnis ruumide ja vahendite kasutamiseks** (keskmine hinnang 4,71). Hinnangud näitavad, et õpilaste osavõtt vahetunnitegevustest langeb kooliastme kasvades.

Võrreldes varasemate õppeaastatega on jäänud samaks väited, mis on saanud kõige madalamad hinnad. Endiselt on saanud kõige madalama hinnangu **igapäevaselt aktiivselt tegutsevate mängujuhtide olemasolu koolis** (keskmine hinne 2,48) ning **uute mängujuhtide leidmine ja väljakoolitamine** (keskmine hinne 2,45). Samuti sai madala hinde küsimus, kas **kooli töötajad liiguvad vahetunni ajal meeleldi õue** (keskmine hinne 2,92). Lisaks on statistiliselt oluliselt madalamalt hinnatud ka **mängujuhtide mentori olemasolu** (keskmine hinne 3,08; $p=0,019$) ning keskmise hinde langustrendi on näha ka **III kooliastme ning gümnaasiumi õpilaste aastaringsest õues käimises** (keskmine hinne 3,04; $p=0,071$).

Tabel 3. Valdkonna „Aktiivne vahetund“ üksiküsimuste keskmised hinnad 2021/2022, 2022/2023 ja 2023/2024 õppeaastal.

	2021/22	2022/23	2023/24	p-väärtus (22/23 vs 23/24)
„Aktiivne vahetund“ keskmine	3,71	3,82	3,76	0,550
22. Koolipäevas on vähemalt üks vähemalt 20 minutit kestev aktiivne vahetund, kus kõigil õpilastel on loodud võimalused liikuda või mängida.	4,70	4,78	4,81	0,893
23. Koolis on õpilastest mängujuhid, kes tegutsevad igapäevaselt.	2,75	2,83	2,48	0,077
24. Õpilastest mängujuhtidel on koolis mentor (huvijuht, õpetaja vm), kes on mänguvahetundide süsteemi rakendamisel toeks.	3,36	3,63	3,08	0,019
25. Koolis on olemas süsteem uute mängujuhtide leidmiseks ja väljakoolitamiseks (koolisisese ja/või LKK võrgustikus).	2,57	2,83	2,45	0,077
26. Meie kooli õpilased kavandavad ise aktiivse vahetunni tegevusi.	3,46	3,65	3,73	0,649
27. Õpilastele on siseruumides aktiivseteks tegevusteks piisavalt erinevaid vahendeid (arvestades vanust, huvisid, kasutusvõimalusi).	3,95	3,93	4,10	0,296

28. Õpilastega on kokkulepped vahetunnis ruumide ja vahendite kasutamiseks.		4,25	4,45	4,71	0,111
29. Õpilased võtavad innukalt osa aktiivse vahetunni tegevustest (nt õue-, mängu-, tantsu-, spordi-, võimlavahetund või muud aktiivsed vahetunnid)	I kooliaste	5,10	5,21	5,18	0,815
	II kooliaste	4,21	4,36	4,41	0,686
	III kooliaste/ gümnaasium	3,22	3,39	3,41	0,882
30. Enamik õpilasi käib aastaringelt iga päev vähemalt ühe vahetunni ajal õues	I kooliaste	5,14	4,38	4,46	0,716
	II kooliaste	4,89	3,75	3,72	0,869
	III kooliaste/ gümnaasium	4,68	3,43	3,04	0,071
31. Enamik õpetajaid julgustab õpilasi vahetunnis õue minema.		4,08	3,84	3,97	0,502
32. Meie kooli töötajad liiguvad vahetunni ajal meeleldi õue.		2,83	2,95	2,92	0,840

Oluline on tähele panna, et võrreldes eelmise aastaga on 2022/2023. õppeaastal muutunud 30. küsimuse sõnastus. Seetõttu on küsimus „Aktiivse vahetunni“ valdkonna üldise keskmise arvutamisel välja jäetud. Senise küsimusega hinnati õpilaste võimalust aastaringelt vähemalt ühes vahetunnis õues käia, kuid küsimus tegelikku õues käimist ei peegeldanud. Uue sõnastusega hinnati, **kas enamik õpilasi käib aastaringelt iga päev vähemalt ühes vahetunnis õues**. Varasemalt hindasid KENA täitnud koolid õpilaste võimalusi vähemalt ühes vahetunnis õues käia üsna heaks.

Aktiivne ainetund

Kui eelmisel õppeaastal tegid „Aktiivse ainetunni“ valdkonna keskmine hinne kõige suurema tõusu, siis on 2023/2024 õa valdkonna keskmine hinne tõus jätkunud (Tabel 4) ning üldiselt on ka kõigi üksiküsimuste hinne paranenud, kuigi muutused ei ole statistiliselt olulised ($p \geq 0,430$). Natuke on tõusnud veelgi hinnang küsimusele, kas enamik õpetajaid **pöörab igapäevaselt tähelepanu, et õpilased ei istuks järjest terve tunni**, kus kõikides kooliastmetes on näha väikest keskmise hinne paranemist. Samas on märgata, et madalamalt hinnatakse **õpetajate omavahelist koostööd aktiivsete ainetundide kavandamisel ja korraldamisel** (keskmine hinne 2023/2024 õa-I 3,39 vs keskmine hinne 2022/2023 õa-I 3,60; $p=0,209$).

Lisaks **õpilaste järjestikuse istumisaja vähendamisele I kooliastmes** (keskmine hinne 4,81) ja **kooliümbruse kasutamisele aktiivsete ainetundide läbiviimiseks I kooliastmes** (keskmine hinne 4,43) said kõrge hinnangu ka **tunni aktiivsemaks muutmiseks vajalike abistavate vahendite kättesaadavus õpetajatele** (keskmine hinne 4,75) ning **kokkulepe, et liikumist võimaldavate õppemeetoditega kaasnev sagin on loomulik osa õppetööst** (keskmine hinne 4,46).

Kõige madalamad hinnangud said sarnaselt eelmise kahe õppeaastaga **III kooliastmes ja gümnaasiumis istumisaja katkestamine ja liikumist võimaldavate meetodite/tegevuste**

kasutamine tunnis (keskmine hinne 3,22) ning **koolihoovi või lähiümbruse kasutamine aktiivsete ainetundide läbiviimiseks** (keskmine hinne 3,29).

Tabel 4. Valdkonna „Aktiivne ainetund“ üksikküsimuste keskmised hinded 2021/2022, 2022/2023 ja 2023/2024 õppeaastal.

	2021/22	2022/23	2023/24	p-väärtus (22/23 vs 23/24)	
„Aktiivne ainetund“ keskmine	3,73	3,99	4,03	0,899	
33. Enamik õpetajaid pöörab igapäevaselt tähelepanu sellele, et õpilased ei istuks järjest terve tunni, ning rakendavad liikumist võimaldavaid meetodeid ja tegevusi. Sealhulgas viiakse osa tunnitegevusi läbi väljaspool klassiruumi – aulas, võimlas, koridoris või teistes ruumides	I kooliaste	4,43	4,79	4,81	0,886
	II kooliaste	3,79	3,88	4,00	0,430
	III kooliaste/ gümnaasium	3,05	3,19	3,22	0,873
34. Enamik õpetajaid kasutab aktiivsete ainetundide läbiviimiseks kooliõue ja lähiümbruse võimalusi	I kooliaste	4,13	4,43	4,43	0,974
	II kooliaste	3,53	3,74	3,81	0,658
	III kooliaste/ gümnaasium	2,96	3,19	3,29	0,554
35. Enamike õpetajate jaoks on tavapärane teha aktiivsete ainetundide kavandamisel ja korraldamisel omavahel koostööd (sh jagatakse materjale ja kogemusi).		3,05	3,60	3,39	0,209
36. Õpetajatele on lihtsasti kättesaadavad abistavad vahendid (täringud, pallid, värviprinter, laminaator vm vahendid) ainetundide aktiivsemaks muutmiseks.		4,61	4,78	4,75	0,836
37. Koolipere liikmete vahel on kokkulepe, et liikumist võimaldavate õppemeetodiga kaasnev mõningane sagin nii klassiruumis kui väljaspool on loomulik osa õppetööst.		4,05	4,33	4,46	0,465

Liikumisõpetus ja huviringid

Valdkonnas „**Liikumisõpetus ja huviringid**“ (Tabel 5) on osade üksikküsimuste hinnetes märgata suuremaid muutusi, samas ei ole muutused siiski statistiliselt olulised võrreldes eelmise õppeaastaga ($p \geq 0,105$). Hinne paranenud **vaba aja liikumisviiside ja mängude õpetamises liikumisõpetuse tunnis** (keskmine hinne 2023/2024 õa-I 4,17 võrreldes 2022/23. õa-I I 4,01 ja 2021/22. õa-I 3,86). Paranenud on hinnang, et **I ja II kooliastme õppekava sisaldab lisaks liikumisõpetuse kohustuslikele tundidele ka teisi liikumisega seotud tunde** (keskmine hinne I kooliastmes 4,05 ja II kooliastmes 3,38).

Kõige kõrgemalt on hinnatud **vahendite kättesaadavust liikumisõpetuse tunnis** (keskmine hinne 5,14), mis on sarnane eelmiste õppeaastatega. Samuti on kõrgemalt hinnatud **vahetunnitegevuste ja mängude õpetamist liikumisõpetuse tunnis** (keskmine hinne 4,58).

Sarnaselt eelmist õppeaastatega hinnati kõige madalamalt **liikumisõpetust täiendavate teiste liikumisega seotud tundide olemasolu õppekavas III kooliastmes ja gümnaasiumis** (keskmine hinne 2,58) ning **liikumis- ja spordiringide valikuid III kooliastmele ja gümnaasiumile** (keskmine hinne 2,94). Ka on madala hinde saanud **õpilaste liikumisharjumuste kaardistamine eneseanalüüsi ja/või liikumispäeviku abil**

ning sellele tagasiside saamine õpetajatelt, kusjuures seegi hinne on võrreldes mullusega langenud (keskmine hinne 2,85).

Tabel 5. Valdkonna „Liikumisõpetus ja huviringid“ üksikküsimuste keskmised hinnad 2021/2022, 2022/2023 ja 2023/2024 õppeaastal.

	2021/22	2022/23	2023/24	p-väärtus (22/23 vs 23/24)	
„Liikumisõpetus ja huviringid“ keskmine	3,58	3,60	3,69	0,570	
38. Vahetunnitegevuste ja mängude (nt lauatenise jt reketimängude) oskusi õpetatakse liikumisõpetuse (kehalise kasvatuse) tunnis ja julgustatakse neid vahetunnis kasutama.	4,33	4,57	4,58	0,912	
39. Kooli liikumisõpetuse (kehalise kasvatuse) ainekavas on mitmeid populaarseid vaba aja liikumisviise ja mängu (nt reketimängud, parkuur, rula, jalg- või tõukerattaga sõitmine, tasakaalulint vms) ja arendatakse neid toetavaid oskusi.	3,86	4,01	4,17	0,357	
40. Liikumisõpetuse tunnis on kättesaadavad vahendid oskuste arendamiseks (nt pallid, reketid, hüpitsad, võimlemispingid, poom, hüppelaud, trampliin vms).	5,10	5,14	5,14	0,980	
41. Õpilased kaardistavad oma liikumisharjumusi eneseanalüüsi ja/või liikumispäeviku abil ja saavad õpetajatelt tagasisidet.	2,91	2,83	2,85	0,914	
42. Õppeperioodi alguses annab õpetaja vanematele teada, milliseid oskusi ja võimeid hakatakse arendama ja kuidas on need seotud laste tervise ja liikumisega vabal ajal.	3,15	3,35	3,53	0,354	
43. Kooli õppekava sisaldab lisaks liikumisõpetuse (kehalisele kasvatuse) kohustuslikele tundidele teisi liikumisega seotud tunde	I kooliaste	3,87	3,85	4,05	0,417
	II kooliaste	3,04	3,01	3,38	0,105
	III kooliaste/ gümnaasium	2,61	2,61	2,58	0,878
44. Koolis on lai valik tasuta liikumis- ja spordiringe	I kooliaste	3,71	3,76	3,71	0,777
	II kooliaste	3,60	3,51	3,47	0,839
	III kooliaste/ gümnaasium	3,15	2,98	2,94	0,848

Aktiivne koolitee

„Aktiivse koolitee“ valdkonna üksikküsimustes (Tabel 6) on pigem näha väikest keskmise hinde paranemist, kuigi muutused ei ole jällegi statistiliselt olulised ($p \geq 0,245$). Kõige enam on näha keskmise hinde paranemist väite puhul, et **lapsevanemate koosolekul otsitakse lahendusi aktiivse ja turvalise koolitee tagamiseks** (keskmine hinna 2023/2024 õa-l 3,65 ja 2022/2023 õa-l 3,44).

Nagu ka varasematel aastatel on kõrgemalt hinnatud koolide võimalusi **jalg- ja tõukerataste, rulade jm turvaliseks hoiustamiseks** (keskmine hinne 4,81), **kooliümbruse teede ohutust õpilastele aktiivseks liikumiseks** (keskmine hinne 4,07) ning **koolitee temaatika lõimimist ainetundidesse** (keskmine hinne 4,07). Tõusvas joones on olnud ka hinnang **õpetajate aktiivse koolitee kasutamisele ning aktiivse transpordi kasutamise märkamisele ja tunnustamisele**, kuigi mõlema küsimuse hinnad on siiski suhteliselt madalad.

Kõige madalamalt on sarnaselt eelnevate õppeaastaga hinnatud **turvalise koolitee kaardistust ehk liikuvuskava olemasolu ja rakendamist**, kuigi võrreldes eelmise aastaga on hinne natuke paranenud (keskmine hinne 2023/2024 õa-l 2,86 vs keskmine hinne 2022/2023 õa-l 2,80). Lisaks on endiselt vähe **lapsevanemaid**, kes toovad lapsi autoga kooli, aga **peatuvad koolist kaugemalt ning peatuskohast koolini on loodud turvaline tee**. Kui eelmine õppeaasta (2022/2023) oli näha antud hinde väikest tõusu (keskmine hinne 3,04), siis 2023/2024 õppeaastal on hinne jälle langenud (keskmine hinne 2,96).

Tabel 6. Valdkonna „Aktiivne koolitee“ üksikküsimuste keskmised hinnad 021/2022, 2022/2023 ja 2023/2024 õppeaastal.

	2021/22	2022/23	2023/24	p-väärtus (22/23 vs 23/24)
„Aktiivne koolitee“ keskmine	3,43	3,61	3,66	0,624
45. Kõik meie kooli õpilased on kaardistanud oma võimalused aktiivseks ja turvaliseks kooliteeks.	3,05	3,40	3,45	0,789
46. Enamik õpilasi läbib vähemalt osa kooliteest jalgsi, tõuke- või jalgrattaga või muul aktiivsel viisil	3,73	3,92	3,98	0,712
47. Ainetundidesse lõimitakse aktiivse ja turvalise koolitee teemasid.	4,11	4,09	4,07	0,913
48. Lastevanemate koosolekutel otsitakse lahendusi laste aktiivse ja turvalise koolitee tagamiseks.	3,27	3,44	3,65	0,245
49. Kooliümbruse teed on õpilastele aktiivseks liikumiseks ohutud.	3,98	4,08	4,07	0,955
50. Lapsevanemad, kes toovad lapsi autoga kooli, peatuvad koolist kaugemal, ning on loodud turvaline tee peatuskohast koolini.	2,84	3,04	2,96	0,686
51. Koolis on loodud võimalused jalg- ja tõukerataste, rulade, tasakaaluliikurite, kiivrite jms turvaliseks hoiustamiseks.	4,53	4,73	4,81	0,618
52. Kool on koostanud (või parajasti koostab) ja rakendab turvalise koolitee kaardistust ehk liikuvuskava.	2,52	2,80	2,86	0,773
53. Enamik õpetajaid läbib vähemalt osa kooliteest aktiivsel viisil, näiteks pargitakse auto koolihoovist kaugemale.	3,11	3,24	3,34	0,548
54. Koolis märgatakse ja tunnustatakse igapäevast jalgsi, tõuke- ja jalgrattaga liikumist.	3,12	3,35	3,45	0,590

Kokkuvõte

Analüüsist ilmneb, et võrreldes eelmise õppeaastaga on nelja valdkonna („Kooliruum ja kooliõu“, „Aktiivne vahetund“, „Liikumisõpetus“ ja „Aktiivne koolitee“) keskmised hinded 2023/2024 õppeaastal veidi paranenud. Kahe valdkonna („Meeskond, koostöö ja võrgustik“ ja „Aktiivne vahetund“) keskmised hinded on 2023/2024 õppeaastal lüüdnud natuke kehvemaks. Samas ei ole antud muutused võrreldes eelmise õppeaastaga statistiliselt olulised. Kui võrrelda 2023/2024 õppeaasta tulemusi 2021/2022 õppeaastaga, siis on näha „Aktiivse ainetunni“ ja „Aktiivse koolitee“ valdkondade keskmiste hinnete olulist paranemist.

Erinevate teemavaldkondade võrdlus näitab, et 2023/2024 õppeaastal on kõige kõrgema keskmise hinnanguga valdkond endiselt „Kooliruum ja kooliõu“, millele järgneb „Aktiivne ainetund“ ning kõige madalamad hinnangud on sarnaselt varasemaga saanud valdkonnad „Liikumisõpetus ja huviringid“ ja „Aktiivne koolitee“.

Valdkondade siseselt on 2023/2024 õppeaastal kõrgemalt hinnatud järgnevad tegevussuunad:

Meeskond, koostöö ja võrgustik: koolijuht toetab Liikuma Kutsuva Kooli tegevusi ning õpetajatele ja teistele koolipere liikmetele on loodud võimalused osaleda LKK võrgustiku tegevustes ning koolis on aktiivselt tegutsev LKK meeskond. Lisaks suhtuvad lapsevanemad positiivselt, et tegemist on LKK kooliga.

Kooliruum ja kooliõu: õu pakub nii õpilastele kui õpetajatele mugavaid jalutusradu erinevateks tegevusteks. I kooliastme jaoks on õuealal piisavalt võimalusi eri tüüpi liikumiseks igal aastaajal ja liikumiseks sobivad siseruumid (nt aula ja võimla) on õpilastele vahetunnitegevusteks avatud.

Aktiivne vahetund: I kooliastme õpilased võtavad innukalt osa aktiivsest vahetunnist, koolipäevas on vähemalt üks 20-minutiline aktiivne vahetund ja õpilastega on kokkulepped vahetunnis ruumide ja vahendite kasutamiseks ning I kooliastme õpilased käivad aastaringelt vähemalt ühes vahetunnis õues.

Aktiivne ainetund: enamik õpetajaid kasutab I kooliastmes igapäevaselt aktiivse ainetunni meetodeid (liikumispausid, aktiivsed õppemeetodid ja tegevused). Õpetajatele on lihtsasti kättesaadavad abistavad aktiivse ainetunni vahendid ning on kokkulepe, et liikumisega seotud õppemeetoditega kaasnev sagin on loomulik osa õppetööst.

Liikumisõpetus ja huviringid: oskuste arendamiseks vajalikud vahendid on kättesaadavad. Vahetunnitegevuste ja mängude oskusi õpetatakse liikumisõpetuse tunnis ja julgustatakse neid ka vahetunnis kasutama. Liikumisõpetuse ainekavas on suurenenud vaba aja liikumisviiside ja mängude hulk.

Aktiivne koolitee: Koolis on võimalused rataste, rulade jms turvaliseks hoiustamiseks.

Tegevussuunad, milles on veel arenguruumi ning millele peaks ka Liikuma Kutsuva Kooli programm enam tähelepanu pöörama koolide toetamisel, on järgnevad:

Meeskond, koostöö ja võrgustik: paljudel koolidel puuduvad partnerkoolid, kellega teha koostööd ning koolid võiksid läbi Facebooki grupi rohkem jagada oma kogemusi teistele (võrgustiku) koolidele.

Kooliruum ja kooliõu: III kooliastmele ja gümnaasiumile ei ole õues piisavalt liikumisvõimalusi pakkuvaid alasid ja tegevusi.

Aktiivne vahetund: koolides on puudus mängujuhtidest, kes tegutseksid igapäevaselt, puudub süsteem nende leidmiseks ja koolitamiseks ning koolis puudub mentor mängujuhtide juhendamiseks. III kooliastme ja gümnaasiumi õpilased käivad vähe aastaringset õuevahetunnis ning samas ei liigu ka koolitöötajad ise meeleldi vahetunnis õue.

Aktiivne ainetund: aktiivsete ainetundide meetodeid ja õuesõpet kasutatakse III kooliastmes ja gümnaasiumis vähe ning õpetajate jaoks ei ole tavapärane teha aktiivsete ainetundide kavandamisel ja korraldamisel omavahel koostööd.

Liikumisõpetus ja huviringid: III kooliastmes ja gümnaasiumis sisaldab õppekava lisaks kohustuslikele liikumisõpetuse (kehalise kasvatuse) tundidele vähe teisi liikumisega seotud tunde ning koolid pakuvad III kooliastmele ning gümnaasiumile vähe liikumis- ja spordiringe. Vähesed õpilased kaardistavad oma liikumisharjumusi ning saavad sellekohast tagasisidet õpetajatelt.

Aktiivne koolitee: paljudes koolides puudub turvalise koolitee kaardistus ehk liikuvuskava. Lapsi autoga kooli toovad lapsevanemad ei peatu koolist kaugemal ning puudub turvaline tee peatuskohast koolini.

Summary

Since 2018, schools that have joined the “Schools in Motion” (SiM) program have been using the “School Self-Assessment” tool, also known as KENA, to support school development and self-analysis. KENA provides a good and realistic overview of the current situation of the school and helps plan the journey to becoming a “Active School”. KENA allows for the evaluation of changes that have occurred and helps choose directions for the future.

For the Movement Lab of the University of Tartu, KENA is an opportunity to see the general development trends of the network: in which areas developments are taking place and which need more support. Each school's completed KENA contributes to the development of the “School in Motion” program and helps better support schools in facing challenges.

The purpose of this tool is to help schools:

- obtain a systematic overview of activities that support the principles of the “School in Motion”,
- plan activities that support movement,
- monitor changes over time.

The completion and analysis of KENA should ideally be led by the school's SiM team. KENA can also be completed in smaller blocks, inviting key stakeholders (e.g., students, various subject teachers, parents, etc.) to contribute to each block.

Over the past five years, the content of KENA and the related conditions for schools have been adjusted and supplemented several times based on feedback received during testing. The pilot of the KENA web solution began in 2018, when the analysis was completed by schools newly joined to the SiM network (n=24, 80% of the schools that joined at that time). The piloting continued in 2019, when all schools in the network (n=78) were asked to complete KENA, and 42 schools participated, which is 54% of the network schools. 14 schools completed KENA in both 2018 and 2019. By 2020, 110 schools had joined the network, of which 74 participated in completing KENA, which is 67%. Of these, 41 schools completed the old version, and 33 schools completed the new version of KENA. From 2021, it was decided to switch to an academic year-based completion of KENA. By the end of the 2021/2022 academic year, 179 schools had joined the SiM network, and 122 schools (68.2% of the network schools) completed KENA. During the 2022/2023 academic year, 21 schools joined the SiM network, so by the end of the academic year, there were 200 schools in the network, and 129 of them (64.5% of the network schools) completed KENA. In the following year (academic year 2023/2024), 18 new schools joined the network, so by the end of the academic year, there were 218 schools in the network. In that academic year, 132 schools (61% of the network schools), completed KENA.

The main period for completing KENA is spring (April–June), which allows the tool to be used as an aid in the action plans prepared in the spring. Until the end of the 2023/2024 academic year, new schools completed KENA immediately upon joining the network, but from the 2024/2025 academic year onwards, new schools will complete KENA after participating in the idea seminar.

In 2020, KENA underwent a thorough development and update, resulting in:

- changes and additions to questions in every field,
- the addition of the physical education field,
- the previous three-point response scale was replaced with a six-point scale. The new scale allows for the assessment of the school's progress towards each goal. '1' indicates that the school is just beginning its journey towards achieving the goal (strongly disagree with the statement), and '6' indicates that the school is very close to or has achieved the goal (strongly agree with the statement),
- the option to respond separately for primary, secondary, and high school levels was added for statements where responses may differ by school level,
- the steps of self-analysis and the connection of KENA with the SiM action plan were made clearer.

Since 2020, all schools have been completing the new version of KENA, and based on SiM activities, long-term goals have been formulated in KENA in six areas:

- 1) Team, Cooperation, and Network (15 statements),
- 2) School Environment and Schoolyard (6 statements),
- 3) Active Recess (11 statements),
- 4) Active Lesson (5 statements),
- 5) Physical Education and Extracurricular Activities (8 statements),
- 6) Active Transportation to and from School (10 statements).

In the 2023/2024 academic year, the development of KENA for Gymnasium (grades 10 to 12), and the piloting phase of this KENA is currently underway."

The analysis reveals that compared to the previous academic year, the average scores in four areas ("School Environment and Schoolyard", "Active Recess", "Physical Education and Extracurricular Activities", and "Active Transportation") have slightly improved in the 2023/2024 academic year. The average scores in two areas ("Team, Cooperation, and Network" and "Active Recess") have slightly decreased in the 2023/2024 academic year. However, these changes are not statistically significant compared to the previous academic year. When comparing the results of the 2023/2024 academic year with the 2021/2022 academic year, there is a significant improvement in the average scores of the "Active Lesson" and "Active transportation" areas.

A comparison of different thematic areas shows that in the 2023/2024 academic year, the area with the highest average score is "School Environment and Schoolyard", followed by "Active Lesson", and the areas with the lowest scores, similar to previous years, are "Physical Education and Extracurricular Activities" and "Active Transportation".

Within the areas, the following activities were rated higher in the 2023/2024 academic year:

Team, Cooperation, and Network: The school principal supports the activities of the "school in Motion" network. Opportunities are created for teachers and other school staff to participate in the activities of the SiM network, and there is an actively functioning SiM team in the school. Additionally, parents have a positive attitude towards the school being part of the SiM.

School Environment and Schoolyard: The schoolyard offers comfortable walking paths for various activities for both students and teachers. For primary school students, there are enough opportunities for different types of movement in the schoolyard in all seasons, and

indoor spaces suitable for movement (e.g., the auditorium and gym) are open for students' recess activities.

Active Recess: Primary school students eagerly participate in active recess, there is at least one 20-minute active recess in the school day, and agreements are made with students on the use of spaces and equipment during recess. Primary school students go outside for at least one recess throughout the year.

Active Lesson: Most teachers use active methods in their lessons (movement breaks, active learning methods, and activities) in primary school. Teachers have easy access to tools that support active lessons, and there is an agreement that the noise associated with movement-related learning methods is a natural part of the learning process.

Physical Education and Extracurricular Activities: The necessary tools for skill development are available. Skills for recess activities and games are taught in physical education classes and encouraged to be used during recess. The curriculum for physical education has increased the number of leisure movement activities and games.

Active Transportation to and from School: The school has facilities for the safe storage of bicycles, skateboards, etc.

The activities that still have room for improvement and should receive more attention from the "School in Motion" program in supporting schools are as follows:

Team, Cooperation, and Network: Many schools lack partner-schools to collaborate with, and schools could share their experiences with other (network) schools more through the Facebook group.

School Environment and Schoolyard: There are not enough areas and activities offering movement opportunities for secondary and high school students in the schoolyard.

Active Recess: Schools lack play leaders who would operate daily, there is no system for finding and training them, and there is no mentor in the school to guide the play leaders. Secondary and high school students rarely go outside for recess throughout the year, and school staff themselves are also reluctant to go outside during recess.

Active Lesson: Active lesson methods and outdoor learning are rarely used in secondary and high schools, and it is not common for teachers to collaborate in planning and conducting active lessons.

Physical Education and Extracurricular Activities: In secondary and high schools, the curriculum includes few other movement-related classes in addition to the mandatory physical education classes, and schools offer few extracurricular activities for secondary and high school students. Few students map their movement habits and receive feedback on them from teachers.

Active Transportation to and from School: Many schools lack a safe school route map or transportation plan. Parents who bring children to school by car do not stop further from the school, and there is no safe route from the stopping point to the school."